

- מדוע ביקש יעקב תמורה על המצוות שיעשה - 'אם יהי' אלוקים עמדי' וגו'..... 493
- עבדו את ה' בשמחה - יתד שהכל תלוי בו..... 497
- מהו כפל המילים 'עשר אעשרנו'..... 500
- חכמתו של רבי חיים מברסק - כיצד לשחד גוי צורר..... 508
- מדוע 'עקפה' רחל את יעקב - למסור הסימנים לאחותה?..... 517
- מדוע שאל יעקב בשלוה 'למה רימתני' - ואילו בפעמים אחרות כתיב: 'חרון אף'..... 518
- טעם שנתן את לאה רק אחר ז' שנים, ואת רחל נתן מיד..... 523
- מדוע לא נענה יעקב לבקשת רחל על ילדים..... 530
- ג' מפתחות שלא נמסרו לשליח - רמזים בתפילת י"ח..... 539
- מדוע היתה רחל חייבת להנשא לעשיו..... 540
- יעקב שמידתו 'אמת' - הוצרך לרמות פעמיים..... 547
- מאחר שה' ציוהו 'לשוב אל ארץ כנען' - מה יש לו להוועץ ברחל ולאח?..... 549
- מדוע קלל יעקב את גונב התרפים שימות - הלא מצוה גדולה היא לגנוב ע"ז..... 558
- מדוע חשב לבן שיעקב יענה בנותיו באופן משונה..... 566

נ-3700 פנינים ב-2 הנרכים יחד

פרשת ויצא

- גליון 21 -

◀ ויצא ... וילך (כח י)

'ברכת פרץ', שתי מצוות היו כאן, והוא: דלעיל (כח ז) כתיב: 'וישמע אל אביו ואל אמו', שאמו ציותהו 'לברוח', ואביו ציוהו 'לילך לקחת אשה', ויעקב קיים ב' מצוות [כיבוד אב ואם], וכעת מזכיר הפסוק גם כן ענין זה [של קיום ב' המצוות], וכתב ויצא [הוא מצות האם לברוח] וילך [מצות האב לקחת אשה].

◀ עולים ויורדים (כח יב)

גמ' (חולין צא): עולים ורואים דמותו בכסא הכבוד. שואל, הגאון רבי גבריאל יוסף לוי ש"א: האין חקוקה דמותו בחייו, והלא כתיב: 'הן בקדושי לא יאמין', [ומה שכתוב במשה וגם בן יאמינו לעולם] כבר ביאר ה'משך חכמה' שניטל ממשה הבחירה? ותירץ שלא היתה דמותו בכסא, אלא ה' חקוק בכסא דמות האדם השלם, ולאחר י"ד שנה שלמד ב'בית שם ועבר', הגיע לדמות ה'אדם השלם'.

◀ ופרצת ימה וצפונה (כח יד)

■ ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל

'פרשת השבוע' גמ' (ב"ב קכב), לא כעולם הזה העולם הבא: העוה"ז יש אדם שיש לו בהר ויש אדם שיש לו בשפלה - אבל העוה"ב אין לך אדם שאין לו גם בהר וגם בשפלה / בעוה"ז באורים ותומים - בעוה"ב ה' עצמו מחלק, [ע"כ בערך לשון הגמ'].

וזה שאמר הפייט [בזמירות שבת]: 'ואשרי כל חוכה [מצפה] לתשלומי כפל, מאת כל סוכה' [הקב"ה, נסתר מעין כל], הוא שאמר בגמ': ה' עצמו מחלק / נחלה לו יזכה בהר ובשפלה - זה שאמר בגמ': אין לך אדם שאין לו בהר ובשפלה / נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה - זה יעקב שנאמר בו: 'ותזרח לו השמש', ונחלת יעקב מעלתה שהיא 'בלי מצרים', [לא כאברהם ויצחק שהוגבלו, ביצחק - הארץ אשר אתה שוכב עליה, באברהם - וכוונת עמו הברית .. ארץ הכנעני האמורי וכו'] / אבל ליעקב, ניתן 'נחלה בלי מצרים', ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה.

◀ והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשיבתך אל האדמה הזאת וגו' (כח טו)

■ כיון שהובטח יעקב 'ושמרתיו' - איך פגע בו שרו של עשיו? א"ק, וצ"ב היכן השמירה, כאשר במעבר יבק פגע בו שר של עשו והזיקו?

ואולי אין 'הבטחת השמירה' - אלא עד שיגיע לא"י, וזה לפי שחשש יעקב לצאת מארץ ישראל, והבטיחו: 'כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דיברתי לך', ומה דיברתי? 'והשיבותך אל האדמה', אבל משם ואילך, שוב לא הבטיחו / ולפי"ז נאמר ש'מעבר יבק' הוא גבול א"י.

◀ ויקץ יעקב משנתו (כח טז)

בעל הטורים: 'ממשנתו', שה' לומד בתורה גם כאשר ישן. וכן אמרו גם על הרבה מגדולי ישראל [שהיו למדים בשנתם], וביותר ידוע הסיפור על האר"י, כשהיטה [תלמידו] רבי חיים ויטאל פעם אחת בשבת, לשמוע את 'דברי התורה' שאמר בשנתו, וכשהקיץ האר"י אמר: שבשמונים שנה לא יספיקו ללמוד מה שזכה ללמוד בשנתו.

◀ ואנכי לא ידעתי (כח טז)

שאלו ידעתי לא ישנתי, הרי לנו [שעם כל ההשגות שקיבל באותו לילה], הרגיש יעקב הפסד בכך שישן. א"ק, רואים כאן ש'הנהגה טובה' שמתבטלת, תיכף 'מתן שכרה' בצידה, שכן אמרו: ש"ד שנה שהי' בבית שם ועבר לא ישן, והנה כעת כשירד מעט ממדרגה גדולה זו, תיכף 'נכשל מעט' לפי השגתו.

◀ אם יהי' אלוקים עמדי (כח טז)

רש"י, נדרו של יעקב - כנגד מה שהבטיחו הקב"ה לעיל (כח טו). א"ק, וצ"ב דהבטיחו הקב"ה 'עוד קודם' דבר נוסף (כח יד): והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת, ונברכו בך. ולא מצאנו שחזר על כך יעקב בבקשתו לקיום ההבטחות הללו? תשובה, 'הבטחה לזרעו', הוא דבר בטוח - לפי שהיא 'נבואה לטוב עבור אחרים' [זרעו], שאין הקב"ה חוזר ממנה, ולא הוצרך לעשות לה חיזוק.

◀ וידר יעקב נדר לאמר (כח טז)

מהו 'לאמר'? [בדרך כלל 'לאמר' ענינו - לאמר לאחרים]. א. במדרש (רבה ע, ילקוט) אמרו: 'לאמר' - ללמד לדורות שהיו נודרים בעת צרה. ב. א"ק, עו"ל, 'לאמר' שעדיין לא חל הנדר, אלא שמתחייב עתה - 'לאמר' אח"כ [לנדרו אח"כ, ראה המשך]. [והוא ע"פ מש"כ] הרמב"ם (הל' ערכין ו): 'יראה לי, שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם', אם אמר: 'הרי עלי להקדישו', הרי זה חייב להקדישו כשיבוא לעולם * משום נדרו... ראייה לדבר: מה שאמר יעקב אבינו: 'כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', ונאמר: 'אשר נדרת לי שם נדרי'.

* שים לב, לא אמר הר"מ שחל הנדר מאליו - אלא אמר ש'לאחר זמן, כשיגיע לידו', חייב להקדישו.

◀ לחם לאכול ובגד ללבוש (כח טז)

■ המתפלל צריך שיברר היטב בקשתו בוודאי שלא 'לחם ללבוש' ו'בגד לאכול', ולמאי איצטרך לפרט?

א"ק, וי"ל בהקדם: הרי 'דבר שפתיים' אך למחסור (משלי יד), והקב"ה יודע 'כל מחסור', ולמה צריך להתפלל?!

אלא שכן נקבע בבריאה [ראה עה"פ 'ואדם אין', רש"י 26] שיהא האדם מכיר שהקב"ה 'זן ומפרנס לכל' ופונה אליו ומבקש צרכיו, והכרה זו ככל שתהא מפורטת, ויותר יתבונן האדם ב'מבטא שפתיו', כך יתן אל לבו, ולכן: אף יעקב פירט בקשתו.

■ מדוע צריך להתפלל על בגד

א"ק, ועצם הבקשה על בגד צ"ב, וכי ראינו מאן-דהוא הולך ערום מחמת חוסר בגדים?! ולמה צריך לבקש על זה? תשובה: בזמנם אכן ה' מחסור בבגדים, וכן מצאנו בדורו של רבי יהודה ברבי עילאי שהיו מתכסים ששה בבגד אחד, ומצאנו בגמ' (נדרים מט) שהי' יהודה ואשתו מעיל אחד, כל אחד מהם בתורו, הי' משתמש בבגד המשותף. אמנם כשמבקשים בהוצאת ס"ת [בימים נוראים וג' רגלים], תן לנו 'בגד ללבוש', צ"ע.

◀ ושבתי בשלום (כח כא)

■ הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים

רש"י, 'בשלום' מן החטא.

א"ק, מדוע להוציא הפסוק ממשוטו [שיחזור בשלום בגופן]? וי"ל: דהי' לו לומר: 'והשבתי בשלום', ומה זה 'ושבתי' שתולה הדבר בידו?!

אלא איזה דבר שהוא בידו של אדם?! 'יראת שמים' - לפיכך דרשו: 'שבתי בשלום' מן החטא.

◀ ושבתי בשלום (כח כא)

■ מדוע יש קפידא על אמירת 'שלום' או 'שלום

איתא בגמ' (מו"ק כט): הנפרד מן המת יאמר לו לך בשלום אבל הנפרד מאדם חי לא יאמר לך בשלום אלא ל'שלום'.

וידוע ההפרש ביניהם, שלאדם-חי אמרין: ל'שלום', כמו האות ל' שיש לה צואר למעלה ורגל למטה, שהחי יכול עדיין בחייו לעלות או לרדת, משא"כ למת, שהוא כמו האות ב' שיש לה גג למעלה ומושב למטה, שאינו יכול לשנות מעמדו לאחר שהגיע לשמים, והוא עומד בשלמות שקנה לו, (ונקרא 'עומד')*. וצ"ב מדוע ביקש יעקב [שהוא עדיין חי] שיחזור בשלום, הי' צריך לומר לשלום?

תשובה: רש"י ביאר 'בשלום' מן החטא, וכיון שמתחכם רק לענין זה, שפיר שייך לומר בשלום, כענין ולואי שתהא 'ביאתו כיציאתו' - בשלום מן החטא.

★

א"ק, ומ"מ אחתי צ"ב, מ"ט כ"כ חמור 'בשלום', עד שאמרו בגמ' (ברכות סד): דוד שאמר לאבשלום 'לך בשלום' - נתלה? ואולי י"ל דלא כל המברך חבירו ב'שלום' יבואנו דבר רע [עד כדי כך], אלא אבשלום הואיל ובשעת פרידתו מאביו, כבר היו 'שבע תועבות בליבו', ודוד בירך אותו לך 'בשלום', 'באותה שלימות שאתה נמצא בה עכשיו', לכן נתלה.

* ויש מסבירים בזה את אשר אמר רב לספדן (שבת קנב): 'אמור עלי הספד מעורר, ששם אני עומד', ומסבירים: שאמר לו עורר את הקהל [רש"י שיבכו] ב'שמיעת דברי ההספד' [ועי"ז 'ירבו זכויות' שמחמתי הם מתעוררים], כי בהיות בשמים אין לי כבר אפשרות להוסיף מצוות, ששם אני בדרגה הנקראת 'עומד'.

◀ אחי מאין אתם (כט ד)

■ באיזה שפה דבר יעקב עם הרועים?

א"ק, רואים שבבית [יצחק ורבה] דברו בלשון 'ארמית', דבלא זה, מהיכן ידע יעקב לדבר עם הרועים? השתא דאתינא להכי, יש להסתפק שמה כלל לא דיברו האבות לשון הקודש.

◀ הן עוד היום גדול (כט ז)

סבר יעקב שנאספים הביתה ב'לא עת', מחמת שחושבים שיחזור על עצמו מה שקרה אתמול ששקעה השמש במהרה.

◀ הגידה לי מה משכורתך (כט טו)

ממתי איכפת ללכן שיעבוד אותו יעקב חנינם? אלא שחשש שבגמר עבודתו יבקש מחיר כמקובל ברועי הצאן.

◀ רחל בתך הקטנה (כט יח)

ס"ת כלה, אותיות לפני-כן חתן 'רחל בתך הקטנה' [דת מאש].

◀ טוב תתי אותה לך (כט יט)

נחל אליהו: כשבקש יעקב את רחל אמר לו לבן: לא אמרתי שאתן לך את רחל - רק אמרתי שאתה טוב מאיש אחר [ואין בדעתי לתת אותה 'לא לך ולא לאחר'].

[וזה מזכיר] מעשה בגביר שבאו אליו גבאי צדקה, ואמר האיך אתן לכם, הלא יש לי אח עני ומטופל / בלילה בא האח [של העשיר] לבקש כסף מגבאי-הצדקה, אמרו לו: הלא יש לך אח?! אמר להם: אל תזכירו את שמו [שאינו נותן לי מאומה] / חזרו לגביר... אמר להם הגביר: לא אמרתי שאני נותן לו, אלא ק"ן הוא: אם לו אינני נותן - ק"ו שלא אתן לכם! וכן אמר לבן: לא אמרתי שאתן לך את רחל - רק אמרתי שאתה טוב מאחרים.

◀ ויהיו בעיניו כימים אחדים (כט כ)

■ כיצד היו בעיניו כימים אחדים

צריך ביאור, דדרך הרוצה דבר מה ובושש הדבר ההוא להגיע, הרי הזמן נראה לו 'ארוך ביותר', וכיצד זה, הי' זמן המתנתו על רחל נראה בעיניו 'זמן קצר'?

יש מתרצים: שהעריך מאד את 'שווי רחל', והכי פירושו 'המחיר' שביקש ממנו לבן עבור רחל, נחשב בעיניו ל'מחיר זול' ביחס לשוויה.

ורש"י כתב (פסוק יח): הם 'ימים אחדים' שאמרה לו אמו. ותמוה, דהלא רבקה לא צדקה?

ושמעתי: ש'ברכה אותו', שאף שיאריך-הזמן, יהי' בעיניו כימים אחדים.

◀ והנה היא לאה (כט כה)

כתוב במדרש (מד"ר ע): כשיעקב אמר ללאה: שנהגה בו ברמאות, ענתה לו: אף אתה רמאי בענין הבכורה שלקחת מעשו.

א. מסביר ה'מלא עומר' [שאין כאן 'ויכוח רגיל' בין בני-זוג], אלא שכונתה הואיל ולקחת הבכורה מעשו נמצא שאתה הוא הבכור, א"כ עליך לשאת הבכורה [וכמו שהיו הבריות אומרות 'הגדולה לגדול' (רש"י כט יז)].

ב. א"ק, עי"ל שאמרה לו לאה, שכאשר [דרכי ההשגחה] מסובכים הצדיק שישגה, אין הדבר בטעות [שרק בדיעבד] מסכימים לה מן השמים, אלא כך הוא 'רצון הקב"ה' לכתחילה'. הגע עצמך, וכי נכשל יצחק כשברך אותך?! הרי ודאי שהברכות היו אמורות לחול עליך - כמו"כ כאשר לקחת אותי, כן הוא הדבר היותר רצוי לפני ה'.

◀ ויהי בבוקר והנה היא לאה (כט כה)

■ כיצד לא הכיר יעקב שאין זה רחל - ע"י 'טביעות עין של קול'? יש שואלים (מהרש"א ב"ב קכג): איך החליף לבן את רחל בלאה, הלא יעקב יכירנה ב'טביעות עינא דקלא', כדאיתא בגמ' (גטין כג): איך בני אדם מותרין בנשותיהם בלילה [ועונה הגמ': ע"י 'טביעות עין' של קול].

א. א"ק, ואפשר לומר: שהי' יעקב בשדה בשמירת הצאן, ורחל בבית [ולא אמרו שמכירים ב'טביעות קול' אלא באשתו, ששומע קולה בתמידות].

ב. עוד י"ל שאפי' הי' יעקב בבית לבן, לא הכיר את רחל. [ראה המשך]:

ויש בנותן טעם להביא את הסיפור עם רבי אריה לוויין שגידל יתום בביתו, ולאחר זמן נמלך לקחתו עבור בתו, אמר לו הבחור [שמאל אהרן יודלביץ, אביו של רבי שבתאי]: אין מקדשין את האשה עד שיראנה?! [ראו ישראל קדושים! שגדל בבית ר"א לויין, ולא הכירה] ואם כך בדורנו - ביעקב אבינו עאכ"ו.

ג. ויש שתירצו ע"פ המדרש (פתיחה דאיכה רבתי, כד): שהיתה רחל תחת המטה, וכל מה שיעקב שואל, היתה רחל משיבה.

◀ ויהי בבקר והנה היא לאה (כט כה)

■ א"ק, דברים 'בעיני שידוכים' - שניתן ללמוד מיעקב רחל ולאה

* אם מהשמים נגזר השידוך [לאה] - גם אם תעשה סימנים להנצל - לא יעזור.

* אם 'נרפקת' ונתנו לך שידוך שלא רצית - הכל לטובה - ועי"כ זכה בד' אמהות.

* כשאתה מברר, תשמע לא רק מה שאומרים - אלא גם מה 'מתחבא' בין השורות: שהרי היו אומרים לו 'אנשי המקום' במשתה: 'היא לאה' 'היא לאה' - ולא הקשיב.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM